

Kıbrıs'taki Mülkiyet Davaları (Loizidou ve Xenides- Arestis Davası)*

Property Cases in Cyprus (Loizidou and Xenides- Arestis Case)

Halil İbrahim AYÇİÇEK*

Öz: Türkiye 1960 yılından itibaren Rumlar tarafından uygulanan baskılarla topraklarını terk etmek zorunda kalan soydaşlarının haklarını koruma ve dünyaya duyurmak için her türlü hukuki yola başvurmasına rağmen sonuç alamamıştır. 1974 soydaşlarının Rum ve Yunan tecavüzlerine karşı can ve mallarını korumaya yönelik haklı müdahalesi bile günümüzde “işgal” mantığıyla ele alınarak uluslararası alanda suçlanmıştır. Sadece Rum halkının mülkiyet kaygılarını gideren davaların açılması ve davalarda Türkiye aleyhine karar çıkması bunun bir sonucudur. Çalışmanın amacı, Türkiye aleyhine açılan mülkiyet davalarını ve sonuçlarını Lazizidu ve Arestis davası özelinde analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Mülkiyet, Loizidou, Xenides.

Abstract: Turkey could not get results despite resorting to every possible legal way to publicize the rights of compatriots who are forced to leave the territory of the pressure applied by the Greeks protection since 1960 and the world. Even the rightful intervention of the 1974 compatriots against the Greek and Greek encroachments to protect their lives and property has been dealt with in the international arena by the logic of in occupation aya. Only the Greek people of the litigation expenses and the subsequent decision concerns the property in Turkey is a result of a case against it. The aim of this study was Laziza Turkey and the results of litigation filed against the property and to analyze the Arestis case is special.

Keywords: Cyprus, Property, Loizidou, Xenides.

Geliş Tarihi: 15.12.2018

Kabul Tarihi: 26. 12.2018

* Çalışma “Kıbrıs Sorunu Çözüm sürecinde Mülkiyet Hakkı Konusu” Doktora Tezinden üretilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, halil.aycicek6@gmail.com

1. GİRİŞ

1950'lerde Kıbrıs'ta yaşanan toplumlararası çatışmalar ve terör faaliyetleri sonucunda (EOKA hareketleri), gerçekleşen yıkımı durdurabilmek adına Türkiye ve Yunanistan dışişleri bakanları NATO müttefiki devletlerin de desteğini alarak Kıbrıs'ın bağımsızlığı sorununa çözüm bulabilmek amacıyla Zürih'te ikili görüşmelerde bulundular (Uslu, 2000:32). 1959 yılında İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında Zürih'te Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetini kurmak adına garantörlük anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre, Kıbrıslı Türkler ve Rumlar bölgesel ayrılık içinde yaşamayacaklar ve ulusal kurumlara temsilcilerini ayrı olarak seçeceklerdi. Kıbrıslı Türk temsilcileri bazı yasal düzenlemeler ve yönetsel kararlar üzerinde veto yetkisine sahip olacaklardı. 1960 yılında oluşturulan yasal düzenlemeler 1963 yılında yıkılmış, bu olay sonucunda da sivil savaş ateşlenmiştir. Sivil savaş etnik temizliğe varmış etnik temizlik de Kıbrıslı Türkleri hem siyasi hem ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir. 1974'de Yunan askeri cuntası ENOSİS'i hayata geçirmek adına bir darbe daha yapmış ve yine Türk müdahalesiyle karşılaşmıştır.

Kıbrıs'taki gerginlik ve kaos ortamı nedeniyle garantör devlet olan Türkiye 1974'te adaya müdahale ederek Kıbrıs hareketini başlatmış oldu. İnsanlar savaşın tahribatından korkarak, etnik kökenlerine göre göç etmeye başladılar (Gedikli, 2003:35). Göçten kasıt, nüfus mübadelesidir. 1975 yılında imzalanan nüfus mübadelesi anlaşmasıyla birlikte Kıbrıslı Rumlar güneye, Kıbrıslı Türkler ise kuzeye göç etmişlerdir. İlk nüfus mübadelesi, 1878'de adanın İngiliz yönetimine geçmesiyle birlikte başlamıştır. 1881 yılında, güney ve kuzeyde 342 olan karma nüfus, 1970 yılına kadar 48'e inmiştir. Yani iki halk Rumların baskısıyla ayrıştırılmıştır. 1975'te BM'nin Viyana'da yaptığı toplantıda iki toplum arasındaki nüfus mübadelesi yapılmasına karar verilerek, 80.000 civarındaki Kıbrıslı Rumlar ve 42.000 civarındaki Kıbrıslı Türkler mal ve mülklerini bırakarak yerlerini terk etmişlerdir (Çivi, 2004:337). Mal ve mülklerini bırakmaları

sonucunda ortaya çıkan mülkiyet sorunu, Kıbrıs meselesinin temel sorunlarından biridir.

Rum ve Türk tarafının bu meselenin çözümüne yaklaşımı birbirlerinden farklıdır. Türk tarafı, tapudaki kaydına bakılmaksızın, terkedilmiş veya sahihsiz bütün taşınmaz malları KKTC'nin mülkiyetine vermiştir. 1985 tarihli KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) Anayasası'nın "Devletin Mülkiyet Hakkı" başlıklı 159. maddesi, mülkiyetin Rumlara iadesini değil sadece tazminini öngörmektedir. 1977'de çıkartılan İTEM yasasıyla Güneyde eşdeğer malı olan ve tapularını devlete bırakarak feragatname imzalayan vatandaşlara koçan (KKTC tapusu) verilmiştir. Rum tarafı, güneyde mülk bırakan Türklerin mülkiyet haklarını çözüm sonrasına erteleyen yasal düzenlemelerin yanında kiralama ve kamulaştırma yoluna da gitmiştir. Rum kesiminin amacı, mülkiyet meselesini Kıbrıs sorunundan önce bireysel haklar düzeyinde çözüp iki kesimliliğe son vermektir. Rumların AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi)'de bireysel olarak Türkiye aleyhine açtıkları prosedür olarak bitmiş önemli iki dava Loizidou ve Arestis davalarıdır. Bu davalar AİHM içtihadı bakımından örnek davalardır (Sezer, 2006:21). Loizidou ve Arestis davasının Rum tarafı lehine sonuçlanmasıyla birlikte Türkiye aleyhine açılan dava sayısında yükselme meydana gelmiştir. Türkiye aleyhinde GKRY, bireysel başvurunun yanında devlet başvurusu da yapmıştır.

2. GKRY'nin Başvuruları

2.1. Devlet Başvuruları

GKRY Güney Kıbrıs Rum Yönetimi), Türkiye aleyhine Komisyona 4 defa başvuruda bulunmuştur. GKRY'nin Türkiye aleyhine yaptığı ilk başvuru 19 Eylül 1974'te 6780/74 nolu başvuru, ikinci başvuru ise 21 Mart 1975'te 6950/75 nolu başvurudur. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu bu iki başvuruyu birleştirerek incelemiş ve bir karara bağlamıştır. İlk başvuruda GKRY, Türkiye'nin 1974 yılında yapmış olduğu Kıbrıs hareketinde askeri operasyonların şiddetli şekilde devam ettiği, sivillerin öldürüldüğü, işkence yapıldığı yüzlerce kişinin nedensiz yere rehin alındığı, binlerce kişiyi evlerinden zorla ayırarak

geri dönmelerine izin vermedikleri, mülklerine zarar verdikleri, ayrımcılık yaptıkları gerekçeleriyle Sözleşmenin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 13, 17. Maddeleri ve 1. Protokolün 1.maddesi ve bu her bir madde için Sözleşmenin 14. Maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. İkinci başvuruda ise gerekçeler aynı olmak koşuluyla ve daha da somutlaştırılmış olarak, işgalin devam ettiğine, birinci başvuruda olduğu gibi Sözleşmenin aynı maddelerinin ihlallerinin devam ettiğini belirtmişlerdir. Komisyon bu başvuruları inceleyerek kabul edilebilirlik kararı vermiştir. Türkiye bunun üzerine Komisyona karşı görüş sunarak başvurunun kabulüne itirazda bulunmuştur. Türk hükümeti'ne göre, Kıbrıs Rum Yönetiminin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsil etme yetkisi olmadığından dolayı Komisyona başvuru getiremezdi, ayrıca iç hukuk yollarının tamamen tüketilmesi gerekiyordu ve başvuru kötüye kullanılmaya çalışılıyordu. Bunları gerekçe gösteren Türk Hükümeti başvurunun reddini istedi. Komisyon, Türk Hükümeti'nin itirazlarını kabul etmeyerek, Rum Yönetiminin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni geçerli olarak temsil ettiğini, Türk Silahlı kuvvetlerinin Kıbrıs'taki uygulamalarından dolayı sorumluluğun Türkiye'ye ait olduğunu, 1974'ten itibaren etkili iç hukuk yollarının bulunmadığını ve devletlerarası başvuruda başvurunun kötüye kullanılmadığını ileri sürerek, 26 Mayıs 1975'te birleştirilmiş olan iki başvurunun kabul edilebilirliğini onayladı.

10 Temmuz 1976'da Komisyonun kabul ettiği raporda, çok sayıdaki Kıbrıslı Rumun göç ettirilerek, Kuzeye tekrar dönmelerine izin verilmemesi üzerine 8. Madde ihlali, Kıbrıslı Rumlara sokağa çıkma yasağı uygulanarak özgürlük hakkının kısıtlanmasından dolayı 5. Madde ihlali, askeri operasyonlarda çok sayıda kişinin öldüğü gerekçesiyle yaşam hakkını koruyan 2. Madde ihlali, Rumlara insanlık dışı muamele edildiği gerekçesiyle 3. madde ihlali, ayrımcılığı yasaklayan 14. Madde ihlali, 13. Madde ihlali ve mülkiyet hakkına müdahale gerekçesiyle 1. Protokolün 1. Maddesini ihlali sonucuna ulaşmıştır. Bakanlar Komitesi ise, 21 Ekim 1977'de aldığı kararda, Kıbrıs'taki olayların AİHS'yi ihlal ettiği, ihlallerin devam ettiği ve sona ermesi gerektiği tarafların toplumlararası görüşmelere çağırılmasına karar vermiştir. 20 Ocak 1979'daki Bakanlar Komitesi

kararında ise, daha önceki karar tekrarlanarak BM Genel Sekreterinin gözetiminde taraflar toplumlararası görüşmelere çağrılmıştır (Necatigil, 2005: 13).

GKRY'nin üçüncü başvurusu, diğer başvurularla aynı gerekçeye dayanmaktaydı. İhlallerin devam ettiğini daha da somutlaştırmışlar ve sayısal değerlere dayandırmışlardı. Rum tarafı bu başvuruda, Sözleşmenin 1-6, 8, 13, 17. Maddeleri ve 1. Protokolün 1. ve 2. Maddelerinin ve bu maddelerin her biri bakımından 14. Maddenin ihlal edildiği iddia edilmiştir. Türk Hükümeti ihlal iddialarına daha önceki davalarda yaptığı gibi gerekçeleriyle itiraz etmiş bu itirazlara ek olarak, *“aynı başvurunun daha önce yapılmış olması, başvurunun 6 aylık süre içinde yapılmamış olması ve önceki başvurular hakkında henüz Bakanlar Komitesi'nin karar vermemiş olması nedeniyle başvuruya yönelik itirazlarını sunarak başvurunun kabul edilmemesini istemiştir.”* Komisyon bu gerekçeleri reddederek, 10 Temmuz 1978'de GKRY'nin başvurusunun kabul edilmesine karar vermiştir. Türkiye başvurunun esasını inceleme sürecine katılmamış, Komisyonda Bakanlar Komitesine Türkiye'ye çağrıda bulunmasını istemiştir. Komisyon başvurunun esası hakkındaki raporu 4 Ekim 1983'te kabul etmiştir. Komisyon kararı, AİHS'nin 5. Maddesi, 8. Maddesi ve 1. Protokolün 1. Maddesinin ihlal edildiği yönünde olmuştur. Bakanlar Komitesi, Komisyonun 1983 tarihli raporunu yayınlamasına 2 Nisan 1992'de karar vermiştir.

GKRY'nin, 22 Kasım 1994 tarihinde yapılan dördüncü başvurusunda da aynı tutum sürdürülmüştür. 1974 müdahalesinden itibaren Kıbrıs topraklarının % 40'ı işgal altında olduğu için AİHS'nin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13. Maddeleriyle 1. Protokolün 1, 2 ve 3. Maddelerinin ve bütün bu maddeler bakımından AİHS'nin 14. ve 17. Maddelerinin ihlal edildiği iddia edilmiştir. 28 Haziran 1996'da Komisyon, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. Türkiye önceki başvurularda da olduğu gibi Komisyonun yürüttüğü esas hakkındaki inceleme sürecine katılmamıştır. Komisyon Loizidou davası kararındaki içtihadını yenileyerek; KKTC'nin sorumluluğunu reddederek Türkiye Cumhuriyeti'nin yargı yetkisinin Kuzey Kıbrıs'a uzandığını, iç hukuk yolu olarak gösterilen KKTC Anayasasının

geçersiz olduğunu belirterek, AİHS'nin 2, 3, 5, 8, 9, 10, 13, 14 ve 1. Protokolün 1. ve 2. Maddelerin ihlal edildiğine karar vermiştir. Kıbrıs'ın bu son başvurusu, Kıbrıs Cumhuriyeti ve Komisyon tarafından mahkeme önüne götürülen ilk başvuru özelliğini kazanmıştır (Özdek, 109-110). 10 Mayıs 2001'de sonuçlanan bu davada Mahkeme, Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar bakımından ortaöğretim olanakları bulunmadığı gerekçesiyle Türkiye'nin eğitim hakkını düzenleyen AİHS Ek 1 Nolu Protokolün 2. Maddesinin ihlal edildiğine karar vererek bu ihlalin en kısa sürede giderilmesini istemiştir. Bu sebepten ötürü, KKTC, Eylül 2004'te okulun tekrar faaliyete girmesini sağlamıştır (www.kibris.net). Mahkeme, Komisyondan farklı olarak tazminat konusuna da değinmiştir. Kişisel başvurularda bilindiği gibi, Sözleşme ihlali ve kişinin mağduriyeti göz önüne alınarak tazminat ödenmesi hükmü sık rastlanan karardır. Fakat Sözleşme ihlali gerekçesiyle bir devletin mağdur durumdaki devlete tazminat ödemesi ilk olarak bu başvuruda söz edilmiştir. Mahkeme, Sözleşmenin tazminatla ilgili olan 41. Maddesinin uygulanıp, uygulanmayacağı konusunun görüşülmesini ertelemiştir. Türkiye'nin AB ilişkilerini etkilemek açısından az bir olasılık da olsa Türkiye'yi zora sokmak için gündeme gelebilir, fakat mahkemenin bu konuyla ilgili kararı tahminlere göre Türkiye lehinde olacaktır (Necatigil, 2005: 155-156).

2.2. Bireysel Başvurular

Sözleşme, kabul edildiği 1950 yılından bu yana birçok değişikliğe uğramıştır. Bunun başlıca nedeni Avrupa Toplumunun geçirmiş olduğu değişim sürecine uyum sağlayıp, ihtiyaçlarına cevap verebilmesidir. Bu değişimin en önemlisi, 1 Kasım 1998'de yürürlüğe giren 11 Nolu Protokoldür. Bu protokolle birlikte bireysel başvuru yolu basitleştirilerek, yargılama süreleri kısaltılmıştır (Cengiz, 2005: 342-359). 11 Nolu Protokol öncesi, başvurular ilk önce AİHM'ye gönderilirdi. Bu dönemde Mahkemenin yanı sıra, Komisyon ve Bakanlar Komitesinin de yargısal yetkisi vardı. 11 Nolu Protokol öncesinde, Komisyon tarafından haklı bulunan başvurular Divan önüne getirilmezse, Bakanlar Komitesi Sözleşmenin ihlal edilip edilmediğine, eğer ihlal söz konusuysa, tazminat ödenmesi gerektiğine karar verebilmekteydi. Böylece davanın sonuçlanması da zaman almaktaydı (Bilir, 2006: 135-156).

Bugün itibariyle AİHM'ye yapılan bir başvuru esastan incelemeye değer bulunması halinde 4 ya da 5 yıllık bir süre içinde sonuçlandırılabilir. 11 Nolu Protokolün yürürlüğe girmesiyle birlikte Mahkeme ve Komisyonun verdiği karar sayılarında artmalar olduğu gözden kaçmamıştır. 1990–2003 yılları arasındaki başvuru sayısına bakıldığında büyük bir artış gözlemlenmektedir. Bunun asıl nedeni, AB üye sayısının artması ve Sözleşme tarafından oluşturulan koruma mekanizmasının yaklaşık 800 milyon bireye ulaşmasıdır. Bu nüfus artışıyla, başvuru sayısının artışı doğru orantılı olarak ilerlemektedir. Protokolün kabulünden bu yana 7 kat artan başvuruların bazıları temelsiz bulunarak kayıttan düşürülmüş, bazıları da kabul edilemez bulunmuştur (Cengiz, 2005:342-359).

Bireysel başvuru hakkı, AİHS'nin uygulanması yönünden birinci sırada yer alır. Bireysel başvurunun, insan haklarının korunmasında güçlü bir yeri vardır. Eski sisteme göre, yani 11 Nolu Protokol öncesi kişi Divan önünde dava açamaz, açılmış olan davalarda taraf gibi savunma yapabiliyordu. Bireyin dava açabilmesi için, ilgili devletin bireysel başvuru hakkını tanıması gerekiyordu. 1 Kasım 1998'de 11 Nolu Protokolün yürürlüğe girmesiyle birlikte AİHS'ye taraf olan bütün devletler bireysel başvuru hakkını otomatik olarak tanımışlardır (Bozkurt ve Kanat, 47). 11 Nolu Protokolün 34. maddesine göre, *"işbu Sözleşme ve ek Protokollerinde tanınan hakların Yüksek Taraf Devletlerden biri tarafından ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek kişi, hükümet dışı her kuruluş veya her insan topluluğu, Mahkemeye başvurabilir."*(Ergül, 25) Sözleşmeye taraf olan devletin vatandaşları, mülteciler, 1951 Cenevre Sözleşmesi anlamındaki vatansızlar, yasal ya da yasadışı olarak ikamet eden yabancılar bireysel başvuruda bulunabilen gerçek kişileri oluşturmaktadır. Devletlerin ulusal hukuklarına göre, hukuki ehliyetleri tam olmayan küçükler, akıl hastaları ve kısıtlılar da temsilciler aracılığıyla başvuruda bulunabilirler. Ayrıca, hangi suç işlemiş olursa olsun hükümlüler de bu haktan yararlanabilmektedir. Hükümet dışı kuruluştan kasıt, devlet ve devlete bağlı kurumlar dışında kalan tüzel kişiliğe sahip olan bütün örgüt ve kuruluşlardır (

sivil toplum örgütü, gönüllü kuruluşlar, vakıflar, siyasi partiler, ticari şirketler, sendikalar, yardım kuruluşları, dini örgütler) (Ergül, 27).

Bireysel başvurunun kabul edilebilir olması için öncelikle iç hukuk yollarının tüketilmesi (Bozkurt ve Kanat, 58-61) daha sonra kesin karardan itibaren 6 ay içinde Mahkemeye başvurulması gerekir. Yapılan başvurular, Sözleşmenin 34. maddesine uymuyorsa, Mahkeme tarafından reddedilebilir (Bozkurt vd., 247). 28 Ocak 1987 tarihli deklarasyonu ile Türkiye kişisel başvuruyu çekince ile kabul etmiştir. Türkiye sınırları içerisinde meydana gelen eylem ve ihmallere ile sınırlı olmak kaydıyla kişisel başvuru hakkı bu çekince ile tanınmıştır. Bu çekince ile kastedilen Kıbrıs'tan yapılan başvuruları kabul etmemektir. Türkiye üç yıllık süre ile üçer defa kişisel başvuruları tanıdığını belirtmişti. Fakat 11. Protokolün kabulüyle birlikte, Sözleşmeye taraf olan devletler bu yetkiyi süresiz olarak kabul etmek durumunda kalmışlardır. 22 Ocak 1990'da Türkiye Mahkeme'nin yetkisini tanıdı, bu tanımayla birlikte Komisyon kararının Mahkeme'de de denetleme yolu açılmış oldu (Necatigil, 2005: 26).

AİHM'ye Türkiye'nin Sözleşmeyi ihlal ettiği gerekçesiyle birçok dava açılmıştır. Bunlardan bazıları sonuçlansa da bazı davalar hala Mahkemede karar aşamasındadır. Bizim inceleme alanımızda olan Kıbrıs'la ilgili mülkiyet davalarında ilk bireysel başvuru ünvanını taşıyan Loizidou davasının Türkiye aleyhine sonuçlanmasıyla birlikte artan ve Türkiye için önem addeden diğer davalar incelenecektir.

2.2.1. Loizidou Davası

GKRY vatandaşı olan 1949 doğumlu Bayan Titina Loizidou Girne'de doğmuş ve büyümüş, 1972 yılında evlenerek Lefkoşa'ya taşınmıştır. Evlendiği tarihten itibaren burada ikamet etmiştir. AİHM'ye 22 Temmuz 1989'da yaptığı başvurusunda, Girne'de 4609, 4610, 4618, 4619, 4748, 4884, 5002, 5004, 386 ve 5390 parsellerdeki arazilerin babası tarafından satın alınıp, kendi üstüne yaptırıldığını belirtmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtından hemen önce, 5390 nolu parselin üzerinde yapımına yeni başlanmış inşaatta kendinin ikamet etmek üzere bir dairenin yapımının planladığını belirtmiştir.

Bayan Titina Loizidou bireysel başvuru hakkını kullanarak 1989 yılında Türkiye aleyhine yaptığı başvuruda, 1974 harekâtından sonra Girne'deki mal ve mülklerine ulaşamamasının, Sözleşmenin mülkiyet hakkını koruma altına alan 1 Nolu Protokolün 1. Maddesini ihlal ettiği ve ayrıca Sözleşmenin 3 üncü (kötü muamele), 5 inci (kanunsuz tutuklama), 8 inci (konut hakkı) maddelerinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru 15318/89 sayısı altında kaydedilmiştir. Bayan Loizidou'nun asıl şikayeti, hudut olaylarında Türk polisince yakalanıp, 10 saat kadar özgürlüğünden mahrum bırakılmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında mülkiyetle ilgili olarak, 1974 Kıbrıs Harekâtında Türk Silahlı Kuvvetlerince bölgenin kontrol altında bulundurulması nedeniyle mal sahibi olarak mallarından maddi ve manevi olarak yararlanamaması nedeniyle mülkiyetle ilgili madde ihlalini öne sürmüştür (www.cyprus.gov.cy).

Komisyon, Loizidou başvurusunu hudut olayında yapılan tutuklamalardan şikayetçi olan 15299/89 ve 15300/89 sayılı iki başvuru ile birleştirip incelemeyi uygun görmüştür (Aykoç, 2003: 278). Türk Hükümeti bu üç başvuru için görüşlerini tek metinde 28 Ocak 1990'da sunmuştur. Türk Hükümeti, olayların Rum Hükümeti tarafından düzenlenmiş olduğunu olayların KKTC toprakları üzerinde meydana geldiğini ve adada Garanti anlaşmasına uygun olarak bulunan Türk askerinin olaya müdahale etmediğini, müdahale edenin KKTC polisi olduğunu ileri sürmüştür. Komisyon bunun üzerine, 4 Mart 1991 tarihinde açıklamış olduğu kabul edilebilirlik raporunda öncelikle Türkiye'nin çekince koyarak kabul ettiği bireysel başvuru hakkındaki çekincenin kabul edilebilirliğine açıklık getirmiştir. Komisyona göre, genel ilke olarak Sözleşmeye taraf olan devlet Sözleşmenin 1. Maddesi kapsamında kendi ulusal toprakları içinde meydana gelen olaylardan dolayı kişiler ve mallar üzerinde yetki kullanabilmekte ve Sözleşmenin belirlediği yükümlülükleri yerine getirmektedir. Fakat bunun istisnai durumu da yok değildir. Herhangi bir ülke kendi ulusal toprakları dışında ajanları tarafından yapılan eylemden dolayı mağdur olan kişiler ve mülkleri üzerinde yetki kullanmış sayılabilir. Ajandan kasıt, yabancı ülkede bulunan diplomat, ilgili ülke adına kendi ülkesi dışında görev yapan asker, güvenlik görevlisi olabilir. Komisyonun bu açıklamasından

da anlaşılacağı üzere Kıbrıs'ta bulunan Türk askeri, Türkiye'nin ajanı konumundadır. Buna göre Komisyon Türkiye'nin yer bakımından koymuş olduğu çekinceyi geçersiz saymıştır. Yer bakımından yapılan itiraz reddedilmesine karşın zaman bakımından yapılan itiraz Komisyonca kabul edildi çünkü Türkiye kişisel başvuru hakkını 28 Ocak 1987'de tanımıştı. Komisyonca, bu tarihten önce meydana gelen 1 Nolu Protokolün 1. Maddesi kapsamında mülkiyet ihlali ve Sözleşmenin 8. Maddesi kapsamında sürekli işgal kabul edilemez olduğu, fakat bu tarihten sonra devam eden şikâyetlerin ise kabuledilebilir olduğu açıklanmıştır (Necatigil, 2005: 32-33).

Türk Hükümeti, Komisyon'un kabuledilebilirlik kararına tepki göstererek kararın yeniden incelenmesini istedi. Fakat bu teklif Komisyonca hukuka aykırılık nedeniyle reddedildi. Bunun üzerine Türk Hükümeti 25 Eylül 1991 tarihinde Komisyona gönderdiği yazı ile bundan sonraki prosedüre katılmayacağını bildirdi. Komisyon, Sözleşmenin 28. Maddesi gereği, kabul edilebilirlik kararı verildikten sonra, taraf ülkenin Komisyona yardımcı olma yükümlülüğü bulunduğunu, Komisyon ve Mahkeme'nin kurulmasının amacının taraf ülkelerin kendilerine düşen görevleri yerine getirmelerini sağlamak olduğunu belirlemiştir. Komisyon, Bakanlar Komitesi'nin bu konu kapsamında Türkiye'ye çağrıda bulunmasını istemiştir. Bakanlar Komitesi 19 Aralık 1991'de Türkiye'nin prosedüre katılması için çağrı yapmıştır. Türkiye bu çağrıyı geri çevirmeyerek kabul etmiştir (Necatigil, 2005: 34).

4 Aralık 1992 günü Komisyon huzurunda yapılan duruşmada taraflar görüşlerini sundular. Bu duruşmadan sonra 15299/89 ve 15300/89 sayılı davalarla birleştirilen Loizidou davasının 7 Aralık 1992'de Komisyon tarafından bu davalardan ayrılmasına karar verildi. Çünkü bu davalardan farklı olarak Loizidou davasında mülkiyet hakkının ihlali konusu yer almaktaydı (Necatigil, 2005: 37).

8 Temmuz 1993 tarihinde Komisyon başvurularla ilgili raporu kabul etti ve taraflara bildirdi. Komisyon, Kıbrıs'ta meydana gelen "kadınların eve dönüş" gösterisinin Kıbrıs barış ortamına gölge düşürdüğü sonucuna varmıştır. Bayan Loizidou yakalanarak gözaltına

alınmasını apar topar güneye gönderilmesini onur kırıcı davranış olarak nitelendirdiyse de Komisyon aynı görüşte değildi. Loizidou'nun iddiası Sözleşmenin 3. Maddesi, 8. Maddesi ve 1. Protokolün 1. Maddesinin ihlaline dairdi. Yukarıda da açıklandığı üzere, Sözleşmenin 3. Maddesi (kötü muamele), 8. Maddesi (özel yaşama saygı)'nin ihlal edilmediği Komisyonca oy birliğiyle kabul edildi. Komisyon, Bayan Loizidou'nun tutuklanarak güneye gönderilmesini tampon bölgenin korunması bakımından doğru buldu. 1. Protokolün 1. Maddesine gelince, Komisyon'a göre, seyahat özgürlüğü hakkı kısıtlanamaz, ancak malların kullanım hakkı aynı zamanda serbest dolaşım hakkını kazandırmaz. Yani Loizidou'nun Kuzey Kıbrıs'a rahatlıkla girmesi oradaki mülklerine dayandırılmaz ve 1. Protokolün ihlali olarak nitelendirilemez (Necatigil, 2005: 39-40).

O dönemde geçerli olan Sözleşme hükümlerine göre, öncelikle Komisyon raporunu Bakanlar Komitesine gönderir, Bakanlar Komitesi 3 aylık bir zamanda mahkemeye konuyu sunması halinde prosedür tamamlanırdı. Bayan Loizidou'nun o dönemde tek başına mahkemeye başvurma hakkı yoktu. Sadece ilgili devlet GKRY vatandaşı adına mahkemeye başvurabilirdi. Bunun üzerine GKRY bu kuralı yerine getirerek mahkemeye başvurdu. Yapılan başvuruya Türk Hükümeti tepki göstererek haklı sebeplerini dile getirdi. Türk Hükümetine göre, Türkiye mahkemenin yetkisini 22 Ocak 1990 tarihinde tanımıştı. Bu sebepten ötürü 1990 yılından önce meydana gelmiş olan bu davayı Mahkemenin incelemesini, yetkisi dışında olarak nitelendirdi. Ayrıca söz konusu olay ülke sınırları içinde gerçekleşmediği için, Mahkemenin *ratione loci* (yer) yetkisi dışında kaldığı da vurgulandı. Rum tarafı ise, Türk Hükümeti'nin yaptığı "zaman" bakımından itirazının tam aksini savunarak Mahkeme yetkisinin Türk Hükümeti'nin Mahkemeyi tanıdığı 22 Ocak 1990 tarihinden değil, Bireysel başvuruyu tanıdığı 28 Ocak 1987 tarihinden itibaren başladığını, çünkü prosedür Komisyonunda başlatılıp Mahkeme devam ettiğini, bundan dolayı da cezai işlemin 1987'den sonrası baz alınarak başlatılması gerektiğini iddia etti (www.ctpkibris.org).

Türk Hükümeti bu davanın Mahkemede incelenmesine zamansal ve ülkesel itirazlarda bulunmuştur. Bu itirazlar Mahkeme tarafından

değerlendirilmiştir. Türk Hükümeti'ne göre bu başvurunun asıl amacı siyasal propagandadır. Yani mahkemenin amacı kötüye kullanılmıştır. Davanın sorumlusu Türkiye olarak nitelendirildiyse de Türkiye sadece bölgedeki kontrolü KKTC ile paylaşmaktadır, silahlı kuvvetler tek başına hareket etseler bile bu eylemi KKTC adına yapmaktadırlar. KKTC bağımsız, demokratik ve anayasal bir devlettir. Bundan dolayı KKTC toprakları üzerinde bulunan hiçbir mülkiyet ile ilgili sorun Türkiye'ye mal edilemez.

Loizidou davasında temelde 3 karar alınmıştır. İlki, 23 Mart 1995 tarihli ilk itiraz Kararı, ikincisi, 18 Aralık 1996 tarihli Davanın Esasları Hakkında karar ve 28 Temmuz 1998 tarihli 50. Madde yani tazminat kararıdır.

Türk Hükümeti, 1998'de sonuçlanan Loizidou Davası'nda kararın siyasi nitelik taşıdığını her fırsatta dile getirerek, tazminat ödemeyi reddetmiş ve bu tavrını 5 yıl boyunca sürdürmüştür. Bu zaman süresince Avrupa Konseyi Dışişleri Bakanları Komisyonu tarafından kararın uygulanması için çok kez çağrıda bulunulmuştur (Özkan, 2003:63-68). Avrupa Konseyi'nin büyük elçiler seviyesinde toplanan Delegeler Komitesi, 12 Kasım 2003'te tazminatın ödenmesi için 19 Kasım'a kadar Türkiye'ye süre vermiştir. Tazminatın ödenmemesi durumunda, Bakanlar Komitesi Türkiye aleyhine tedbir alacağını duyurmuştur. Bu tedbirden kasıt, Avrupa Konseyi statüsünün 8. Maddesine göre İnsan Haklarını ciddi şekilde ihlal eden üye devletin temsil haklarının dondurulmasıdır. Yani, AK'nin AİHM kararını tanımayan ve uygulamayan devletlerin üyeliğini askıya alma yetkisi bulunmaktadır. Türkiye Loizidou kararı karşısında mevcut tavrını sürdürmesi halinde AB'ye girmeyi beklerken bunun çok gerisindeki statünün Konsey üyeliğinin sorgulanmasıyla karşı karşıya kalacaktı (www.tgc.org.tr). Bunun üzerine Türkiye, 8 Ekim 2003 tarihine kadar Bayan Loizidou'ya maddi tazminatın ödenmesi yönündeki kararın gereğini yapacağını bildirdi. Türk Hükümeti, söz konusu kararı haksız ve yanlış olarak değerlendirdiyse de, bu tutumunun değişmesinin en büyük nedeni, AİHM'nin saygınlığının korunmasında üstlendiği sorumluluğun yanı sıra AK ve AB ile ilişkilerinin ilerlemesini engelleyecek pürüzleri ortadan kaldırmaktı. Türkiye, kendi sınırları

dışında gerçekleşen olayla ilgili sorumluluğu kabul etmek istememiş ve Loizidou gibi benzeri binlerce davanın KKTC'nin iç hukukuna yönlendirilmesi gerektiği görüşlerinin değerlendirilmesini istemiştir (Özkan, 2003:63-68). Bundan sonra Loizidou davasına benzer davaların öncelikle KKTC iç hukukunu tüketip daha sonra AİHM'ye gitmesi demek, adadaki Türk kimliğinin ve diğer devletler tarafından KKTC'nin zımni olarak tanınması anlamına gelmekteydi.

2.2.2. Xenides- Arestis Davası

Başvuru sahibi, Myra Xenides-Arestis 1945 yılında doğmuş Nicosia'da (Lefkoşa'nın Rum Kesmi) yaşayan Kıbrıslı Rum kadınıdır. Bayan Arestis, 1971 yılından 1974 yılının Ağustos ayına kadar ailesiyle birlikte Magosa'nın Maraş bölgesinde Ayios Memnon semtinde bulunan arazinin yarı hissesine kendi, diğer yarı hissesine de kardeşi sahiptir. Arazinin üzerinde 1 dükkân, 1 daire ve 3 ev bulunmaktadır. Evlerden birinde eşi ve çocukları ile birlikte yaşadığını belirtmiş, mülkün geri kalanı ise aile üyelerince kiraya verilerek kullanılmıştır. 1974 yılında gerçekleşen barış harekâtıyla birlikte Kıbrıs'ın ikiye bölünmesi sonucunda, Ağustos 1974'de evini terketmek zorunda kaldığını ve bu süreden itibaren evinden ne maddi ne de manevi yarar sağlayamadığını beyan etmiştir (www.echr.coe.int).

Arestis bu davayı Türkiye aleyhine AİHM'ye 4 Kasım 1998 tarihinde açmıştır. 2 Eylül 2004 tarihinde Mahkeme davayı kabul edilebilir görmüş, 14 Mart 2005 tarihinde ise davayı görüşülebilir bulmuştur. Başvuru sahibi, kendisinin Kıbrıslı Rum Ortadoksu olduğu için Kuzey Kıbrıs'ta Maraş Bölgesinde bulunan mülküne gitmesine ve kullanmasına 1974'den beri devam eden ihlalden dolayı Türk askerinin engel olduğunu, evinden ve mülk haklarından yoksun bırakıldığını, bundan yola çıkarak da, AİHS'nin 8. maddesi (özel hayatın ve aile hayatının korunması), 14. maddesi (ayrımcılık yasağı) ve 1 Nolu Protokolün 1. Maddesinin (mülkiyet hakkı) ihlal edildiğini olduğunu iddia etmiştir (www.mahkemeler.net).

Xenides-Arestis başvurusu KKTC'de yasalaşan Mal Tazmin Yasası'nın AİHM nezdinde test edildiği ilk başvuru olması açısından

önemlidir. Myra Xenides Arestis'in Türkiye aleyhine yaptığı ve kapalı Maraş bölgesindeki mallarının iade edilmesini talep ettiği başvuru hakkında AİHM, karardan kısa bir zaman önce o dönem henüz yeni kurulmuş olan Mal Tazmin Komisyonu'na ilişkin mevzuatın dikkatine sunulmuş olmasına rağmen kabul edilebilirlik kararı vermiş ve Taşınmaz Mal Komisyonu'nun, eksiklerini tamamlaması durumunda, iç hukuk yolu olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir. AİHM'nin bu son kararı çerçevesinde, TMK'nın etkin olarak çalışması AİHM nezdindeki davaların TMK'ya yönlendirilmesine imkan sağlanacaktır. Bir yandan Türkiye Loizidou içtihadından kurtularak yüksek miktarda tazminat ödemekten kurtulurken diğer yandan KKTC'nin ayrı bir hukuki varlık olarak kabul edilmesi yönünde önemli bir kazanım elde etmiş olacaktır.

Duruşmada, iddia makamı konumunda olan Xenides-Arestis ve GKRY, Kıbrıslı Rumların geride bıraktıkları mallarının topluca KKTC devletine geçmiş olduğunu varsayan KKTC Anayasası'nın 159. Maddesi uyarınca kurulmuş olan Mal Tazmin Komisyonu'nun yasallığını sorgulamış ve KKTC gibi uluslararası meşruiyeti sorgulanır bir otoritenin kurduğu bu tür organların yasal bir iç-hukuk yolu olarak kabulünün uluslararası hukuk kurallarına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. AİHM ise, önceki kararlarına atıfta bulunarak, uluslararası hukukun belirli durumlarda KKTC'de yapılacak hukuki düzenleme ve işlemleri Türkiye'nin bir iç hukuk yolu olarak tanımlayabileceğini vurgulamıştır. Bir başka deyişle; Mal Tazmin Komisyonu, KKTC'nin değil, davalı konumdaki Türkiye'nin bir iç hukuk yolu olarak kabul edilecektir. Yasanın 11. Maddesi uyarınca oluşturulan Taşınmaz Mal Tazmin Komisyonu taşınmaz malın hak sahibi olduğu tespit edilen kişiye iadesine veya bu kişiye takas teklif edilmesine veya bu kişiye tazminat ödenmesine karar verecektir. Başvuranın, iade, takas ve taşınmaz mal karşılığında tazminat talebine ilaveten kullanım kaybından doğan zararının veya manevi zararının tazminini de istediği durumlarda, Komisyon, bu konuları ayrıca karara bağlayacaktır. Başvuranın iadesini talep ettiği, yürürlükteki yasalar uyarınca mülkiyet hakkı veya kullanım hakkı herhangi bir gerçek veya devlet dışındaki tüzel kişiye ait olmayan ve iade edilmesi,

konumu ve niteliği itibarıyla ulusal güvenliği ve kamu düzenini tehlikeye düşürmeyecek, kamu yararına tahsis edilmemiş olan ve askeri bölgeler veya askeri tesisler dışındaki taşınmaz mallar Komisyon kararıyla makul bir sürede iade edilebilir. Yasa uyarınca oluşturulan Taşınmaz Mal Tazmin Komisyonu kararına karşı, tarafların, yüksek İdare Mahkemesine başvurma hakları saklıdır. Başvuran, Yüksek İdare Mahkemesinin kararından da tatmin olmazsa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurabilecektir (Aksu, 2007).

Myra Xenides- Arestis, AİHS'nin 8. maddesi, 1 Nolu Protokolün 1. Maddesi ve 14. maddesinin Türkiye Cumhuriyeti tarafından ihlali iddiaları ile AİHS'nin kişisel başvurular prosedürünü düzenleyen 34. maddesi uyarınca AİHM'ye başvuruda bulunmuştur. AİHM, gerekçeli kararında, Arestis'in Ağustos 1974'te Türk silahlı kuvvetleri tarafından Magosa'yı terk etmeye zorlandığı ve bu sebepten ötürü kapalı Magosa şehrindeki konutu, mal-mülkü üzerinde sahip olduğu hakları kullanmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine, Türk hükümeti, ilgili mülkün, Türk-Müslüman dini vakıf'ın (Evkaf) defterlerinde vakıf malı olarak görüldüğü, vakıf mallarının kişilere devredilmesinin mümkün olmadığını, davacının orijinal tapu kaydını ibraz edemediğini, Türkiye'nin "KKTC" tapu kayıtları üzerinde söz sahibi olmadığını ve dolayısı ile mal sahipliği ve tapu kayıtları ile ilgili tarihi sürecin araştırılması sonuçlanana kadar, davacının "*zarar gören taraf*" olarak kabul edilmemesi gerektiği şeklindeki önceki benzeri davalardaki pozisyonunu koruduğunu tekrarlamıştır. Türkiye'nin başvuruya ilişkin bu itirazı, AİHM tarafından incelenerek yeni kanıtların sunulması için Türkiye'ye zaman tanınmıştır. Fakat Türkiye, davacının zarar gören taraf olduğu görüşünü değiştirmek için yeni belgeler sunmamış, bundan dolayı Türkiye'nin itirazı Mahkemece 14 Mart 2005'te kabul edilebilirlik kararında reddedilmiştir (www.echr.coe.int).

Tazmin Komisyonuyla ilgili Mahkemenin asıl görüşü şöyledir; TMK, sadece taşınmaz malın değeri ve kullanım kaybına ilişkin parasal tazminatla ilgili kuralları içermektedir. Rumların terk ettiği evlerindeki taşınır mallarla ilgili herhangi bir tazminat öngörmemektedir. Ayrıca bu yasada manevi tazminat ve Rumların iddiasından hareketle onlara uygulanan ayrımcılığa karşı tazminat

veya çözüm önerisi içermemektedir. Tazminat Komisyonu üyelerinin, incelediği bir başvuruda tarafsız olabilmeleri adına Komisyona uluslararası bir oluşum kazandırmak gerekir. Bütün bu gerekçeleri göz önünde bulunduran Mahkeme, Tazmin Komisyonunun bir davaya bakmak için hazır konumda olmadığı ve bazı eksiklerinin tamamlanması gerektiğinin altını çizerek, KKTC'nin Arestis davasının iç hukuk yolundan geçerek sonuçlanması isteği Mahkemece reddedilmiş, başvurunun esastan incelenmesine karar verilmiştir (Necatigil, 2005: 262). AİHM, TMK'nın etkin bir iç hukuk yolu olması için beklentilerini ve taleplerini dile getirmiştir. Yasanın temel amacı, mal-mülk konusunda AİHM'de bekleyen ve bundan sonra olabilecek çok sayıda Rum başvurusunun, KKTC'de oluşturulan etkin bir iç hukuk mekanizmasına yönlendirilmesinin sağlanmasıdır. Xenides-Arestis davasından sonra gelen ve içeriği aynı olan davalar önce TMK'ya başvurup, bu yolla iç hukuku tükettikten sonra eğer tatmin olmazlarsa AİHM'ye başvurabileceklerdir.

Sonuç olarak, AİHM, 7 Aralık 2006 tarihli Arestis kararında, Türkiye tazminata mahkûm edilirken TMK'nın AİHM tarafından "iç hukuk" yolu olarak kabul edilmesine şartlı onay vermiştir. KKTC Rum tarafına ve AİHM'ye göre Türkiye'nin yerel alt yönetimi olarak kabul edildiği için bu iç hukuk yolu KKTC'nin değil Türkiye'nin iç hukuk yolu olarak kabul edilmektedir (Sezer, 2007).

AİHM, Loizidou kararından sonra Kıbrıs'taki diğer bir kilit dava özelliği taşıyan Arestis davasına ilişkin kararında TMK ile Arestis'in dostane çözüme gidememesinden dolayı Türkiye'yi tazminata mahkûm etmiştir. Kararda 800.000 avro maddi, 50.000 avro manevi tazminat ve 35.000 avro ise mahkeme masrafları belirlenmiştir (www.coe.int).

3. TARTIŞMA ve SONUÇ

3.1. Loizidou Davası

28 Temmuz 1998'de Türkiye'nin tazminat ödemeye mahkûm edilmesiyle ilgili AİHM'nin açıklaması şöyledir: Mahkeme, KKTC'nin uluslararası hukuk açısından tanınmadığını, Türkiye'nin

adadaki askeri varlığından dolayı KKTC üzerindeki etkin rol üstlendiğini belirterek KKTC otoritelerince yapılan bütün işlemlerden Türkiye'yi sorumlu tutmuş ve tazminata mahkûm etmiştir. 2 Aralık 2003'te gecikme faiziyle birlikte (her yıl için gecikme faizi % 8 olarak belirlenmiş) Loizidou'ya 1.1 milyon Euro tazminat ödenmiştir (Sezer, 2006: 33-43).

Tarihsel gerçekler göz ardı edilerek, Loizidou Davası'nın olumsuz sonuçları Türkiye'ye mal edilmiştir. Davanın görülmesi sırasında Mahkeme üyeleri Türk askerinin işgalci güç olarak adada bulunduğunu ve Rumlara insanlık dışı davrandığını ileri sürerek Mahkemenin kararını Türkiye aleyhinde etkilemişlerdir. Türkiye'nin adaya asker çıkarması işgal amaçlı değil, EOKA (Dağ, 2004: 175) çetesinin ENOSİS[†] amaçlı katliamlarını önleyerek adadaki huzuru sağlamaktı. Kıbrıs adasında kurulmuş olan bağımsız cumhuriyet devletinin üç kurucusundan biri olan Türkiye, Londra ve Zürih Antlaşmalarından kaynaklanan garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahalede bulunmuştur. Bu müdahale hukuk kurallarına uygun bir şekilde yapılmıştır. Zorunlu olarak adaya müdahale eden Türkiye, işgalci devlet olarak kabul edilip Loizidou davası sonuçlanıncaya kadar geçen sürede suçlu görülüp tazminata mahkûm edilmiştir. Loizidou Davası siyasal amaçlı olup, uluslararası platformda Türkiye aleyhine yapılan propaganda niteliği taşır (Çeçen, 2005: 215-231). Bazı yazarlara göre, tazminat kararının verilmesi hukuka ters düşen bir durumdur. Ortada hiçbir ihlal olmadığı gibi telafi edilecek bir durum da yoktur.

Bilindiği gibi Loizidou, ilk etapta kötü muamele ve insanlık dışı davranıştan dolayı Sözleşmenin ilgili maddelerinin ihlali gerekçesiyle AİHM'ye başvurmuştur. Bu başvurunun içine daha sonra mülkiyetin ihlal edildiği iddiası eklenmiştir. Yasal süreçler devam ederken Rum basını kendisini hiç yalnız bırakmayarak, 1974'den bu yana karşı karşıya kaldığı maddi ve manevi zorluklar abartılarak dünya basınına aktarılmıştır. Görsel basın bu durumu, AİHM üzerinde bir baskı aracı olarak kullanarak 1974 sonrası dönemde derin acılara maruz kalan sadece

[†] Enosis. Birleşme. XIX. Yüzyılın sonundan itibaren kullanmaya başlanan ve antik Helen uygarlığının yayıldığı her yerin Yunanistan'a bağlanması gerektiğini savunan görüştür.

Rumlarmışçasına kamuoyunu tesirleri altında tutabilmişlerdir. Halbuki Titina Loizidou'nun dava konusu yaptığı eve bakıldığında da görüleceği üzere Mahkemeden talep edilen ve neticede hükmedilen tutar (1.1 milyon Euro) dava konusu gayrimenkulün gerçek değeri ile bağdaşmayacak derecede fahiştir. Ancak etkili hukuki mücadele ve beraberindeki etkin kamusal destekler davanın Türkiye aleyhine sonuçlanmasına zemin hazırlamıştır (Aksu, 2007).

KKTC eski Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın Türkiye'nin tazminat ödemesiyle ilgili yaptığı yorum da Loizidou kararının siyasal bir karar olduğu yönündeydi. Ona göre bu karar Türkiye üzerinde baskı aracı olarak kullanılmış, karar uygulanmadığı taktirde Mahkemenin prestiji ve otoritesi sarsılacağından dolayı Türkiye, Mahkemenin onurunu kurtarmak pahasına bu kararı uygulamak durumunda kalmıştır (www.diplomatikgozlem.com). Kıbrıslı Türklerin uğradığı insan hakları ihlaline dünya sessiz kalırken, 1974'de Türk askeri tarafından kurtarılan Kıbrıslı Türkler, şiddet ve ekonomik ambargolarla adadan uzaklaştırılmaya çalışılmış ve bunun sonucunda da adanın sadece %3'lük bölümünde yaşamaya zorunlu bırakılmışlardı. BM Güvenlik Konseyi, Türkiye'yi işgalle hiç bir zaman suçlamamış, aksine Türk askerinin geri çekilmesini istememiştir. Kıbrıslı Türkler ve Türkiye adayı hiç bir zaman işgal etmemişler, sadece Kıbrıs Cumhuriyetini yıkan, adanın %97'sini işgal eden ve oradaki Türklere zulmeden Rumlara karşılık vermişlerdir. Amaçları sadece hayatta kalabilmek olmuştur (Stephen, 2007).

Sonuç olarak bu dava, Rumların yaptığı başvurular için ilk pilot dava olarak seçilmiştir. Mahkeme, Türkiye'nin aleyhinde aldığı ihlal kararı çerçevesinde, başvuru sahibine kullanım tazminatı ödenmesine ve malının iadesine karar vermiştir. AİHM'ye mülkiyet konulu başvuruların sayısı günden güne artmaktadır. GKRY bu başvuruların Loizidou içtihadına göre sonuçlandırılması için gayret sarf etmektedir. Böyle bir durumda Türkiye'nin milyarlarca dolar tazminat ödemesi ve Rum mallarının bir kısmını iade etmesi söz konusu olacaktır. Hal böyle iken, Türkiye ve KKTC tarafından mülkiyet sorununun çözülmesi için gösterilen çabalar sonrasında AİHM 7 Aralık 2006 tarihinde mülkiyet konulu Xenides-Arestis başvurusunda Loizidou içtihadının değiştirilmesi yönünde önemli bir adım teşkil eden bir karar almıştır. Bu karara ve

davanın gelişim aşamasına bir sonraki başlık altında daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

3.2. Xenides- Arestis Davası

Loizidou ve Xenides-Arestis davalarının görünürdeki ortak yanları ikisinin de mülkiyet davası olmasıysa da, aslında bu iki dava hukuki karar olmaktan çok siyasi karar niteliğini taşıması olarak değerlendirilebilir. AİHM, Türkiye'nin 1974 müdahalesini gerekçe göstererek AİHS'yi ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Oysaki bilindiği gibi Türk Hükümetinin amacı adayı işgal etmek değil, hakları gasp edilen Türklere yardım etmektir. BM gözetiminde yapılan bu askeri operasyonu Kıbrıslı Rumlar kendi lehlerine çevirerek mağdur olan Kıbrıslı Türkleri bir kenarda bırakarak mülkiyet meselelerinde ve diğer meselelerde kendilerini mağdur göstermeyi başarmışlardır.

Xenides-Arestis davasıyla Loizidou davasını karşılaştırdığımızda Arestis davasının daha önemli bir yere sahip olduğu açıkça görülür. Çünkü Arestis'in taşınmazı Maraş bölgesinde Türk vakıflarının olduğu yerdedir. Arestis lehine gerçekleşen bir kararda çok ağır sonuçlar meydana gelebilir. Tamamı Türk Vakıflarına ait olan Maraş Bölgesi alınacak böyle bir kararda Rumlara devredilebilir. Arestis davasında asıl amaç vakıf mallarına ve Maraş'a yönelik hedeflerdir. Maraş Bölgesinde Arestis ile birlikte benzer durumda olan 5000 taşınmaz daha bulunmaktadır. Bu durumda Rumlar AB sürecini de kullanarak Maraş Bölgesini kendilerine açtırabilir ve bu bölgeye yerleşebilirler.

Türkiye Louzidou davasındaki tutumunu Arestis davasında da göstermiştir. Türkiye'nin itiraz konuları ve maddeleri aynıdır. En çok da "yetki" ve "yer" meselesi üzerinde durulmuştur. Uluslararası arenada tanınmayan KKTC, AİHM tarafından hiçbir zaman muhatap alınmayarak, Kıbrıs'ta gerçekleşen bütün olaylardan Türk Hükümeti sorumlu tutulmuştur. Hâlbuki Türkiye garantörlük hakkını kullanarak adaya müdahale etmiş, bu müdahale sonucunda meydana gelen olaylardan Türkiye sorumlu tutularak tek muhatap kabul edilmiştir. Diğer devletlere göre KKTC Türkiye'nin kukla devletidir. Hâlbuki KKTC bağımsız, demokratik bir yönetimle yönetilen, anayasal bir

devlettir. Türkiye'nin 1974 yılında yaptığı adaya müdahalesi işgal olarak değerlendirildiğinden ve bu iki mülkiyet davası bunun üzerinde şekillendiğinden dolayı ihlal kararı ile sonuçlanmıştır.

SONUÇ

Loizidou ve Arestis davaları ile yüklü tazminatlara çarptırılan Türkiye, KKTC'nin bağımsız, anayasal ve demokratik bir devlet olduğunu, bundan dolayı Kıbrıs'ta meydana gelen olaylardan sorumlu tutulamayacağını birçok kez Mahkemeye belirtmiştir. Türkiye tarafından davaların sonuçlarıyla ilgili yapılan itirazların hepsi reddedilerek dikkate bile alınmamıştır. Ayrıca iki davada da tazminata mahkûm edilmiş olması, Türkiye aleyhine dava açmayı düşünen Kıbrıslı Rumları cesaretlendirerek, gerçek değeri bile tazminatın yarısı etmeyen taşınmazlarına yüklü meblağlar alabilmek adına sıraya girmelerine neden olmuştur. AİHM'ye 1400'e yakın mülkiyet ihlali başvurusunda bulunulmuştur. Loizidou ve Arestis davalarındaki Türkiye'nin itirazlarını hiçbir şekilde dikkate almayıp, uluslararası hukuka uygun olarak yapılan Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesinden kaynaklanan Kıbrıslı Rumların mağduriyetleri ve hak ihlalleri üzerinde duran ve bu doğrultuda iki Türkiye aleyhinde davayı sonuçlandıran AİHM, objektifliğini bir kenara bırakıp Türkiye Kıbrıs davalarında taraf tutmayı yeğlemiştir. Uluslararası arenada mağdur Kıbrıslı Rumlar, işgalci olarak Kıbrıslı Türkler gösterilerek bu konunun çözümünde güçlü devletten Türklere yönelik herhangi bir güçlü devletten Türklere yönelik destek gelmemiştir. İki kesmin barış içinde yaşaması amaçlanarak düzenlenen Annan Planı buna en güzel örnektir. Plan Kıbrıslı Rumların çıkarlarına öncelik vererek Kıbrıslı Türkleri ikinci planda bırakmıştır.

2006'da Taşınmaz Mal Komisyonun`ca başlatılan süreç adadaki Türk ve Rum halkının mülkiyet haklarını korunması yönünde yaptığı çalışmalar, gelecekte birlikte ortak bir yaşamı barış içinde sürdürebilecek eşit haklara sahip Türk ve Rumlar için doğru bir adımdır. Komisyon çalışmaları adadaki barışın kısa sürede sağlanması ve barış görüşmelerinin sonuca ulaşmasında en önemli kurum olarak görmek yanlış olmaz. Zira barış görüşmelerinde tartışılan başlıkların başında mülkiyet hakkı gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, Aslı ile “**Arestis Davası**” **Konusunda Yapılan Özel Görüşme**, Ankara, 24.5.2007.
- Bilir, Faruk, (2006), “**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Yapısı ve 14 Nolu Protokol**”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, Cilt: 55,. s. 135–156.
- Bozkurt, Enver-Kanat, Selim, (2004), **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Elkitabı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bozkurt, Enver-Poyraz, Yasin-Kütükçü, Akif, **İnsan Hakları Mevzuatı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2004.
- Cengiz, Serkan, (2005), “**14 No'lu Protokol ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Getirilecek Olan Değişiklikler**”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S: 56, s. 342–359.
- Çeçen, Anıl, (2005), (ED. Kantarcı, Şenol), Kıbrıs Laboratuvarı, “**Loizidou Davası**”, Aktüel Yayınları, İstanbul.
- Çivi, Halil, (2004), “Dünden Bugüne Kıbrıs”, **Kıbrıs ve Geleceği**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Dağ, Ahmet Emin, **Uluslararası İlişkiler Diplomasisi Sözlüğü**, 1. Basım, Anka Yayınları, İstanbul- 2004.
- Ergül, Ergin, (2004), **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması**, 2.Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Gedikli, Yusuf, (2003), **Kıbrıs'ta En Uygun Çözüm Nedir?** Ufuk Ötesi Yayınları, İstanbul.

- Necatigil, M. Saim, (2005), **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kısacasında Türkiye**, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Sezer, Sema, (2006), **Kıbrıs Sorunu ve Türkiye- AB İlişkilerinde Kıbrıs Engeli**, Asam Yayınları, Ankara.
- Stephen, Michael, “**Kıbrıs AB Üyesi Neden Şimdi Olmamalı**”, www.trncinfo.com/TURKCE/aciklamalar/050302.htm (erişim tarihi: 18. 04. 2018).
- Özkan, Ayşe, (2003), “**Kıbrıs’taki Mülkiyet Uyuşmazlığında, AİHM ve KKTC Yargısı Arasında Çözüm Girişimleri**”, *Stratejik Analiz*, Cilt: 4, Sayı: 42, , s. 63–68.
- Uslu, Nasuh, (2000), **Türk Amerikan İlişkilerinde Kıbrıs**, Ankara, 21.Yüzyıl Yay.,.
- http://www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/gunlukhaber_files/mulkiyet_yasasi_turkiye.htm (erişim tarihi: 22. 04. 2018).
- http://www.echr.coe.int/Eng/Press/2005/Dec/ChamberJudgmentXenidesAristesvTurkey221205.htm#_ftn1“Chamber Judgement Xenides- Arestis v. Turkey” (erişim tarihi: 28.04.2018).
- http://www.mahkemeler.net/mahkemet/aihm/CASEOFXENIDESAR_ESTISTURKEY.doc* (erişim tarihi: 28. 04.2018).
- http://www.diplomatikgozlem.com/haber_oku.asp?id=1354. (erişim tarihi: 26. 04. 2018).